

ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

LEGAL CHALLENGES AND REGULATION OF THE EFFICIENCY OF INVESTMENTS IN THE FIELD OF ELECTRONIC COMMERCE

Волинець В.В., д.ю.н.,
професор кафедри готельно-ресторанної справи
Київський університет туризму економіки і права

Стаття висвітлює важливе питання ефективності інвестицій у сфері електронної комерції та особливості їх впровадження на сучасному етапі розвитку суспільства. В статті розглядаються особливості здійснення електронної комерції, її переваги та недоліки. Окрім того, досліджується питання інвестування в електронну комерцію та її вплив на ефективність бізнесу, зокрема й на зростання конкуренції та потреби у постійному інноваційному розвитку. Особлива увага приділяється правовим викликам, які напряду пов'язані з інвестиціями у сфері електронної комерції, зокрема у контексті регулювання фінансових операцій та захисту інвесторів. Окрім того, важлива роль приділяється європейській моделі розвитку електронної комерції, згадуються нормативно-правові акти, які лягли в основу правового регулювання е-комерції.

Розвиток електронної комерції свідчить про постійні зміни й вдосконалення в цьому секторі. З появою нових технологій і інновацій, електронна комерція постійно трансформується й адаптується до потреб ринку. Зростання доступності Інтернету сприяє розширенню аудиторії та збільшенню обсягів торгівлі в цьому сегменті. Використання мобільних пристроїв та додатків робить електронну комерцію більш доступною та зручною для споживачів. Розвиток штучного інтелекту та аналітичних систем дозволяє бізнесу в сфері електронної комерції аналізувати дані про споживачів та прогнозувати їхні потреби. Зростання популярності онлайн-платформ та маркетплейсів стимулює конкуренцію і сприяє розвитку нових бізнес-моделей. Розширення глобального ринку дозволяє підприємствам ефективніше просувати свої товари та послуги за межі національних кордонів. Зростання популярності онлайн-платежів та електронних грошей сприяє зручності та швидкості оплати за покупки в Інтернеті. Впровадження нових технологій, таких як блокчейн і розширена реальність, відкриває нові можливості для інновацій та розвитку електронної комерції. Саме тому питання дослідження правових викликів та регулювання ефективності інвестицій у сфері електронної комерції має досить велике значення.

Ключові слова: електронна комерція, електронний бізнес, інвестиції, автоматизована система, рух капіталу, ресурси, електронні ринки, інформаційно-комунікаційні системи.

The article highlights the important issue of the efficiency of investments in the field of electronic commerce and the peculiarities of their implementation at the current stage of the development of society. The article examines the features of electronic commerce, its advantages and disadvantages. In addition, the issue of investing in e-commerce and its impact on business efficiency, in particular on the growth of competition and the need for continuous innovative development, is investigated. Special attention is paid to legal challenges that are directly related to investments in the field of e-commerce, in particular in the context of regulation of financial transactions and investor protection. In addition, an important role is given to the European model of the development of e-commerce, the legal acts that formed the basis of the legal regulation of e-commerce are mentioned.

The development of e-commerce shows constant changes and improvements in this sector. With the emergence of new technologies and innovations, e-commerce is constantly transforming and adapting to the needs of the market. The increasing accessibility of the Internet helps to expand the audience and increase the volume of trade in this segment. The use of mobile devices and applications makes e-commerce more accessible and convenient for consumers. The development of artificial intelligence and analytical systems allows the business sector to more effectively analyze data about consumers and predict their needs. The growing popularity of online platforms and marketplaces stimulates competition and promotes the development of new business models. The expansion of the global market allows businesses to more effectively promote their goods and services across national borders. The growing popularity of online payments and electronic money makes it easier and faster to pay for online purchases. The introduction of new technologies, such as blockchain and augmented reality, opens up new opportunities for innovation and the development of e-commerce. That is why the issue of researching legal challenges and regulating the effectiveness of investments in the field of electronic commerce is of great importance.

Key words: electronic commerce, electronic business, investment, automated system, capital movement, resources, electronic markets, information and communication systems.

Вже давно мережа Інтернет стала не лише місцем, з якого можна брати інформацію, а й тим простором, який повноцінно замінює торгово-економічні відносини. Наразі електронна комерція є неодмінною складовою сучасної економіки, забезпечуючи доступ до ринків як для малих, так і для великих підприємств. Інтернет забезпечує безпосередній доступ до продуктів та послуг, роблячи процес придбання товарів швидшим та зручнішим. Варто відзначити, що низка компаній вже давно перенесли свої бізнес-операції в онлайн простір. Це дозволяє їм досягти більшої клієнтської бази і тим самим збільшити продажі.

Електронна комерція, відома як е-комерція, використовує Інтернет та цифрові технології для здійснення торговельних операцій, включаючи купівлю і продаж товарів і послуг. Це надзвичайно зручно, оскільки окрім

В умовах такого шаленого розвитку виникає необхідність правового врегулювання деяких питань, що виникають у сфері електронної комерції. Визначене питання виходить далеко за межі вітчизняного простору, а тому спонукає до становлення уніфікації та гармонізації законодавства у цій сфері. Гармонізація правових норм дає

можливість застосовувати однакові правові механізми регулювання електронної комерції як на вітчизняному, так і на міжнародному ринку. Ратифікувавши Угоду про асоціацію з ЄС [1] Україна підписала для себе згоду адаптувати своє законодавство до стандартів Європейського Союзу, зокрема й у сфері електронної комерції. Цей крок сприятиме розвитку глобальної економіки та забезпечить єдиний стандарт правового регулювання обраного питання.

Одним із визначальних нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері регулювання електронної комерції є Директива 2000/31/ЄС, більш відома як «Про електронну комерцію» [2]. Вказаний міжнародний нормативно-правовий акт сформовано на основі рекомендацій Комісії ЄС, висвітлює головні аспекти, а саме особливості укладання електронних договорів, низку комерційних повідомлень, особливості впровадження норм директиви в законодавство країн-членів ЄС, вирішення спірних питань. Поряд із цим, ЄС було прийнято низку інших нормативно-правових актів, які підсилюють правове регулювання сфери електронної комерції, зокрема й директиви

про захист прав споживачів у випадку укладання контрактів на відстані, директиву про електронну торгівлю та інші.

В Україні регулювання організаційно-правової діяльності у сфері електронної комерції належить Закону України «Про електронну комерцію» [3]. Вказаний нормативно-правовий акт визначає порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-комунікаційних систем, визначає права та обов'язки учасників цих відносин. Цей нормативно-правовий акт є одним із небагатьох, хто на законодавчому рівні визначив електронну торгівлю, закріпивши її в чільному місці економічних механізмів, а також встановивши правовий режим для різноманітних аспектів цієї діяльності. Зокрема, Закон України «Про електронну комерцію» визначає вимоги до електронних договорів, процедури електронного підписування та виконання таких угод, механізми захисту прав споживачів у віртуальному просторі, а також відповідальність за порушення правил електронної комерції. Вказаний нормативно-правовий акт встановлює правила розгляду спорів, які виникають у зв'язку з електронною торгівлею, та механізми врегулювання конфліктів між сторонами у сфері електронної комерції, визначає обов'язки провайдерів електронних послуг та встановлює порядок їх реєстрації та ліцензування. Загалом, цей закон надає основні правові засади для розвитку та функціонування електронної комерції в Україні.

За словами Т. М. Тардаскіна, електронна комерція це вид електронної комерційної діяльності із залученням інформаційно-комунікаційних технологій [4, с. 24]. Поряд із цим, О. М. Юдін вказує, що електронна комерція є одним із видів ділової активності у сфері купівлі-продажу товарів і послуг, яка передбачає взаємодію сторін із використанням інформаційних мереж, не залучаючи до цього процесу фізичний контакт [5, с. 36].

Патроманська Л. Ю. у власному дослідженні веде мову про недоліки й переваги електронної комерції. Так, серед іншого, до переваг електронної комерції варто віднести:

1) для споживачів – нижчі ціни, доступність інформації про товари та послуги в Інтернеті, використання торговельних платформ, можливість купувати різноманітні товари, можливість конфіденційно здійснювати покупки тощо;

2) для виробників – можливість знизити обсяг первісних вкладень, зменшення чисельності персоналу, зручність проведення маркетингових досліджень, рівність умов праці як для великих підприємств, так і для малого та середнього бізнесу тощо;

3) для ділових контрагентів – оперативність отримання інформації, в тому числі при міжнародних операціях, покращення умов бізнесу, географічна незалежність в співпраці з клієнтом;

4) для держави та суспільства – можливість вибору широкого асортименту товарів і послуг, що пропонується суспільству; сплата податків; нарощування потужностей національної економіки; підвищення рівня національної безпеки; зниження залучення автомобільного трафіку, а відтак, мінімізація забруднення атмосферного повітря [6].

Окрім позитивних рис, електронна комерція має низку негативних ознак, які можуть впливати на споживачів. Перш за все, існує ризик недостатньої захищеності особистої інформації під час онлайн-транзакцій, що часто призводить до крадіжки ідентифікаційних даних. Деякі споживачі можуть зітхнути з проблемами доставлення товарів, зокрема затримками, втратою посилок або неправильною доставкою. Також можуть виникати питання щодо якості товарів, які були придбані онлайн, оскільки споживачі не можуть особисто оглянути або випробувати товар перед покупкою. Деякі споживачі зітхнуть з проблемами в галузі безпеки, зокрема, це може бути купівля фальшивих або шкідливих товарів

через ненадійні чи підроблені вебсайти. Недостатня прозорість умов продажу та повернення товарів також може створювати ризики для споживачів, особливо коли мова йде про міжнародні покупки.

Споживачі електронної комерції можуть зітхнути з різними формами шахрайства або обману з боку недобросовісних продавців. Це негативне явище не лише впливає на фінансовий стан особи, але й негативно позначається на бажанні купувати щось в майбутньому. Серед головних проблем держави саме шахрайство в Інтернеті є найбільш поширеним явищем.

Зважаючи на те, що електронна комерція має на меті розвиватися й надалі, головними викликами для держави наразі залишається питання забезпечення безпеки у цій сфері. На думку Р. Єннана, одним з ефективних способів захисту є запровадження електронного цифрового підпису. Цей інститут спрямований на подолання перешкод у використанні електронних засобів комунікації та електронної торгівлі. Чітке правове регулювання використання електронних підписів сприятиме збільшенню довіри до них та сприяє впровадженню нових технологій. Відсутність чіткого правового статусу електронних підписів є причиною відсутності усталеної термінології та понятійного апарату у визначеній галузі [7, с. 89–90].

Дані Global-e свідчать, що за перше півріччя 2020 року в електронній комерції в усьому світі спостерігався зріст продажів на понад 20% порівняно з попереднім роком. У США за період з квітня по червень витрати споживачів в Інтернеті зросли на 45%, з кожного п'ятого витраченого долара припадала на онлайн-покупки. Україна також спостерігала зростання цього сектору, ставши лідером з росту електронної комерції у Східній Європі за 2020 рік. За даними Euromonitor International, доля електронної комерції в Україні у 2020 році становила 8% від загальних роздрібних продажів у країні, що порівняно з 3,2% у 2018 році свідчить про зростання обсягів ринку електронної комерції більше ніж на 50% за два роки [8].

Позитивний розвиток та шалений попит на товари та послуги в інтернеті спонукають розробляти правові шляхи удосконалення цього надзвичайно важливого сегменту економіки. Електронна комерція в Україні стала не лише популярним способом покупок, але й важливим економічним сегментом, який активно впливає на розвиток бізнесу та споживчу поведінку. Навіть у сучасних умовах електронна комерція продовжує зростати як кількісно, так і якісно, зокрема завдяки поширенню Інтернету, розвитку мобільних технологій та зростанню довіри споживачів до онлайн-покупок.

Багато українців віддають перевагу електронній комерції через зручність та доступність. Замість відвідування фізичних магазинів, вони можуть замовити все необхідне зручно з дому або з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету. Попит на онлайн-покупки постійно зростає, а це, своєю чергою, стимулює розвиток електронної комерції. Багато підприємств, які раніше мали тільки магазини, тепер також активно розширюються в інтернет-просторі, щоб задовольнити попит споживачів та залишатися конкурентоспроможними. Електронна комерція сприяє розвитку малих та середніх підприємств, надаючи їм можливість легкого доступу до ринку, привертаючи увагу нових клієнтів. Це особливо важливо в умовах економічної нестабільності та обмежень, які можуть існувати в традиційній сфері бізнесу.

Однією з ключових переваг електронної комерції є можливість порівняти ціни та ознаки товарів від різних продавців. Це дозволяє споживачам зробити обдуманий вибір, заощадити час та гроші. Розвиток електронної комерції в Україні сприяє залученню інвестицій у цей сектор, сприяє подальшому зростанню та розвитку онлайн-торгівлі. Багато інвесторів бачать в електронній комерції перспективний знак, вкладаючи кошти для зростання

та прибутковості. Електронна комерція також сприяє створенню нових робочих місць, зокрема у сфері логістики, ІТ та маркетингу, що сприяє розвитку економіки та зменшенню безробіття. Загалом, електронна комерція в Україні є важливим рушійним джерелом, що сприяє економічному розвитку та соціальному прогресу, продовжуючи зростати та еволюціонувати, задовольняючи потреби сучасного суспільства.

Вітчизняна дослідниця О. Г. Дроздова відзначає, що кожен інтернет-магазин прагне бути унікальним, відрізняючись від інших асортиментом товарів, послуг, зовнішнім виглядом та принципами ведення комерційної діяльності. Вітчизняні інвестори розглядають електронну комерцію як важливий та перспективний сектор для отримання прибутку. Вони спрямовують значні кошти на розробку новітніх технологій, платформ, програмного забезпечення та інфраструктури для підтримки ринку електронної комерції. Однією з ключових стратегій інвестування є підтримка інновацій та впровадження передових рішень у сфері електронної комерції.

Варто наголосити на тому, що інвестори активно фінансують стартапи в цій галузі з метою створення нових продуктів та послуг, задля задоволення ринкових потреб. Зростання обсягів інвестицій в електронну комерцію сприяє її подальшому розвитку та розширенню не лише в межах держави, а й в міжнародному просторі. Інвестори продовжують активно вкладати кошти у розвиток маркетплейсів, які стають центральними платформами у сфері електронної торгівлі.

Збільшення конкуренції в галузі електронної комерції стимулює інвесторів шукати нові можливості для отримання прибутку та розширення свого впливу. Інвестиції в електронну комерцію включають фінансування не лише молодих підприємств, а й придбання акцій значних учасників ринку. Інвестори продовжують досліджувати можливості розвитку ринків електронної комерції в різних країнах та регіонах світу. Серед пріоритетних питань інвестицій в електронну комерцію варто відзначити поліпшення обслуговування клієнтів та розвиток систем доставки й логістики для забезпечення ефективності та задоволення потреб споживачів [9].

Досліджуючи питання правового регулювання електронної комерції варто відзначити, що, до основних шляхів інвестування в електронну комерцію варто віднести різноманітні аспекти, спрямовані на забезпечення безпеки, захисту інвесторів та стимулювання розвитку цього сектору. Одним із ключових аспектів є регулювання інвестиційних платформ та інвестиційних фондів, які здійснюють інвестування в електронну комерцію. На законодавчому рівні відбувається встановлення вимог щодо

ліцензування таких платформ та фондів, а також вимоги стосовно їхньої діяльності та звітності. Також важливим аспектом наразі залишається регулювання захисту прав інвесторів, включаючи вимоги до інформаційної прозорості, дозвіл на рекламу та звітність. Крім того, правове регулювання може передбачати механізми контролю за діяльністю електронних платформ та фондів з метою запобігання шахрайству та фінансовим зловживанням. Додатково, можуть встановлюватися правила щодо інвестування певних видів активів в електронну комерцію, наприклад, зобов'язання до диверсифікації портфеля чи обмеження досягнення певного рівня концентрації ризику. Крім того, правове середовище у сфері електронної комерції може включати, з-поміж іншого, податкові стимули для інвесторів, що сприяють розвитку електронної комерції, такі як податкові кредити, зниження ставок оподаткування або податкові пільги для інвестицій в цей сектор. В цілому, правове регулювання шляхів інвестування в електронну комерцію спрямоване на створення сприятливого середовища для розвитку цього сектору, забезпечення захисту інвесторів та підтримку інноваційного бізнесу.

Висновки. Дослідження питання електронної комерції та її розвитку відкриває широкі можливості для розвитку бізнесу в епоху цифровізації. Поруч зі зростанням інтересу до цього сектору, зростає і потреба в ефективному правовому регулюванні для забезпечення стабільності та безпеки інвестицій. Правові виклики та регулювання ефективності інвестицій у сфері електронної комерції визначальними елементами, які сприяють забезпеченню стійкого та збалансованого розвитку цього сектору. Зростаюча конкуренція, швидка зміна технологій та постійна необхідність адаптації до нових ринкових умов вимагають від інвесторів ретельного вивчення та аналізу поточного правового середовища.

Розробка ефективної системи правового регулювання, яка б урахувала особливості електронної комерції, її швидкість розвитку та потенціал для інновацій, є ключовим завданням для забезпечення сталого зростання цього сектору. Крім того, важливо забезпечити прозорість та захист прав інвесторів у сфері електронної комерції. Це вплине на залучення нових інвестицій та стимулювання інновацій у згаданому секторі. Загалом, правове регулювання має сприяти розвитку конкурентоспроможного та інклюзивного ринку електронної комерції, який би стимулював розвиток бізнесу та сприяв економічному зростанню. Таким чином, вирішення правових викликів та ефективне регулювання інвестицій у сфері електронної комерції є важливими аспектами для створення сприятливого середовища для розвитку цього важливого сектору економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угоду про асоціацію з ЄС: *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 14.05.2024).
2. Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» від 08.06.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224#Text (дата звернення: 13.05.2024).
3. Про електронну комерцію: Закону України від 03.09.2015 за № 675-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> (дата звернення: 13.05.2024).
4. Тардаскіна Т. М. Електронна комерція. Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2011. 244 с.
5. Юдін О. М. Системи електронної комерції: створення, просування і розвиток. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 201 с.
6. Патраманська Л. Ю. Електронна комерція: переваги та недоліки. Київ: Ефективна економіка, № 11, 2015. URL: <http://www.econpoty.nauka.com.ua/?or=1&z=4505> (дата звернення: 13.05.2024).
7. Єннан Р. Правовідносини у сфері електронної комерції: досвід Європейського союзу. Київ: *Юридичний вісник*, 2019. С. 87–92 URL: http://yurvisnyk.in.ua/v1_2019/16.pdf (дата звернення 11.05.2024).
8. Кісіль Р. Друга хвиля COVID-19: що з електронною комерцією і логістикою в Україні та світі. URL: <https://elnews.com.ua/uk/drugahvilya-covid-19-shho-z-elektronnoyu-komercziyeuy-i-logistykoju-v-ukrayini-ta-sviti/> (дата звернення: 14.05.2024).
9. Дроздова О. Г. Інвестиційна привабливість інтернет-магазинів як складових електронної комерції. Київ: ОТЕІ КНТЕУ, 2018. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/313.pdf> (дата звернення: 14.05.2024).